

מיזם מורים מובילי תו"מ (תרבות ומורשת)

מסמך חזון: מטרות ודרכי פעולה

רקע

מקצועות תו"מ הם מקצועות בתחום **תרבות ומורשת** הנלמדים בבתי-ספר ממלכתיים: תרבות יהודית-ישראלית, תנ"ך, מחשבת ישראל, תורה שבעל-פה ומשפט עברי. כל אחד מתחומי דעת אלו מבקש לעורר, לצד הלמידה העיונית, גם למידה חווייתית הנוגעת בעיצוב זהות התלמיד, פורצת את גבולות הכיתה ומשתפת את כלל קהילת בית הספר. המיזם "מורים מובילי תו"מ" מיועד לבתי ספר המעוניינים להעצים את המורים שמלמדים את תחומי תרבות ומורשת, ושואפים להטמיע בשיח הבית-ספרי עיסוק בתרבות יהודית-ישראלית. במסגרת המיזם יזכו המורים למקצועות תו"מ להכוונה ולעידוד, במטרה לשלב בביה"ס פעילויות חווייתיות ומשמעותיות מעבר לשעות ההוראה הפורמליות, ולטפח את קהילת ביה"ס סביב הערכים העולים ממקצועות תו"מ.

חזון ומטרות

החזון של מיזם מורים מובילי תו"מ מתייחס לארבעה גורמים במערך החינוכי:

1. בית הספר
2. המורה המוביל/ה
3. קהילת המורים
4. המנחים

ארבעה גורמים אלה מקיימים ביניהם יחסי גומלין. מטרות המיזם ודרכי הפעולה הרצויות מתייחסות לכל אחד מהארבעה, והצלחת המיזם תיבחן בנפרד לגבי כל אחד מהם. בד בבד, יש לתת את הדעת על "התמונה הגדולה" ולבחון את האופן שבו משתלבים כל הגורמים יחד לכדי עשייה סינרגית ומשמעותית, שיש לה תהודה רחבה ועמוקה.

בית הספר

מטרות

היעד הסופי של המיזם הוא לבסס את מקצועות תו"מ כציר מרכזי בבית הספר. הגברת המרכזיות והרלוונטיות של מקצועות תו"מ בחיי בית הספר צריכה להיעשות מתוך ראייה הוליסטית ומעמיקה של בית הספר כישות אורגנית. בראש ובראשונה, המטרה היא לטייב את הוראת מקצועות תו"מ על ידי העשרת הכלים הפדגוגיים של המורים והעמקת הידע שלהם בתחומי הדעת, וזאת על מנת להשיג למידה איכותית ורלוונטית עבור התלמידים. מטרה נוספת בית-ספרית היא להנכיח את התכנים הנלמדים במקצועות תו"מ במכלול העשייה בבית הספר, גם מעבר למתרחש בין כותלי הכיתות.

הנכחה זו תתבטא בכמה רבדים ותחומים:

- שיח בית-ספרי סביב שאלות זהות
- מעורבות בפעילות חברתית-קהילתית
- טקסים
- טיולים וספורים
- עיצוב ונראות

חשוב להדגיש כי פעילויות סביב תוכן וערכים של תרבות ומורשת ודאי קיימות כבר בתוך בתי הספר, אך המטרה היא לחבר אותן לתחומי הדעת הנלמדים בכיתות, ולעגן אותן במסגרת שיח סביב זהות יהודית-ישראלית בקרב התלמידים והצוות החינוכי. שיח זה יפתח כחלק מהתרבות הבית-ספרית הן באמצעים ויזואליים והן באמצעים חווייתיים.

דרכי פעולה ומדדי הצלחה

בתי ספר שישתתפו בתכנית העצמת מורי תו"מ יתחייבו לביצוע פעילויות וסדירויות כדלהלן:

- ישיבת צוות קבועה במערכת (צוות תו"מ או הרכבים שונים מתוכו לפי מקצוע ושכבה)
- ביצוע שלוש פעילויות מתוך חמש פעילויות מוצעות:
 - ◀ בתי מדרש שכבתיים: פעם בשנה בכל שכבה בהשתתפות כל תלמידי השכבה
 - ◀ חדר מורים לומד: פעם בשנה
 - ◀ אירועי לוח השנה העברי: ייזום, הובלה ומעורבות בציון מועדים בחיי ביה"ס ובמרחב הבית-ספרי
 - ◀ פיתוח תכניות בנושאי עמיות יהודית ויהדות התפוצות
 - ◀ שיתוף פעולה עם בעלי תפקידים

בהתאם לדרישות שפורטו בקול הקורא, ועל מנת לאמוד את מידת ההשפעה של התכנית על בית הספר, יגיש המנהל/ת דו"ח ביצוע ובו התייחסות לסדירויות ולפעילויות המתקיימות בביה"ס.

אנחנו מצפים לראות תהליך הדרגתי של הטמעת שיח סביב זהות בתרבות הבית-ספרית, שיח שהוא חלק מחיי בית הספר, גם ברמה הארגונית וגם ברמה החווייתית.

בשנה הראשונה וכתנאי להצטרפות למיזם, מנהל/ת בית הספר חייב/ת לדאוג לכל הפחות לישיבת צוות קבועה במערכת. הציפייה היא שכבר בשנה זו יתקיימו חלק מן הפעילויות המוזכרות לעיל ומפורטות בקול הקורא, כאשר בהדרגה היקף הפעילות ילך ויגדל. כאמור, ניתן ורצוי למנף פעילויות קיימות בבית הספר תוך הוספת נדבך של לימוד ועיסוק בשאלות של זהות יהודית-ישראלית ובדגש על היבט חווייתי שיש לו זיקה למקצועות תו"מ.

המורה המוביל/ה

מטרות

כדי להשיג את היעד הכללי של המיזם – שינוי פני בתי הספר – יש לעבור דרך פיתוח מנהיגות מורים. לפיכך, הציר המרכזי של המיזם בנוי על העצמת המורים המובילים. קהילות המורים נוצרו ונבנו על מנת לטפח את המורה המוביל/ה כסוכן/נת שינוי, להעניק כלים ולהוות קבוצת תמיכה שתסייע בהובלת תהליכים בתוך בית הספר. קהילות המורים גם תתמוך בתהליכים של טיוב ההוראה, ותאפשר למורים המובילים להרחיב את ארגז הכלים הפדגוגי שלהם, דבר שבהדרגה יביא לשינוי גם בקרב מורים נוספים למקצועות תו"מ.

העצמת המורה המוביל/ה מתבטאת בכמה תחומים:

1. מעבר ממורה רגיל למוביל/ת המקצוע

- ◀ העמקת הידע והרחבת ארגז הכלים הפדגוגי של המורה המוביל/ה
- ◀ יצירת צוות משותף למורי מקצועות תו"מ בבית הספר (היכרות, שיתוף באתגרים)
- ◀ הובלת צוות ההוראה של מקצועות תו"מ

2. המורה כמוביל/ת שיח ועשייה ברמה בית-ספרית

- ◀ קשר עם כלל חדר המורים – דרך רכזי המקצוע והרכזים הפדגוגיים
- ◀ מעורבות בהיבטים חווייתיים וחברתיים – דרך רכז/ת חברתי/ת ורכזי השכבה (טקסים, לוחות מודעות, עיצוב המרחב, טיולים)
- ◀ תיאום עם המנהל/ת וחשיבה משותפת על תהליכים בית-ספריים

3. המורה כנציג/ת ביה"ס ברמה הקהילתית הרחבה

- ◀ קשר עם ההורים כדמות המייצגת את העיסוק בזרות יהודית בביה"ס
- ◀ קשר עם גורמים קהילתיים באזור בית הספר

דרכי פעולה ומדדי הצלחה

בתהליך הליווי והמעקב אחרי המורים מובילי תו"מ בשטח, יש לרפרנטים ולמדריכים הפדגוגיים תפקיד חיוני.

הליווי יינתן למורה בכמה רמות:

- תמיכה במורה המוביל/ה – היכרות עם היכולות של המוביל/ה ועם האתגרים והצרכים בשטח (מרמת הידע דרך הפדגוגיה וכלה בממשקים עם דמויות נוספות בבית הספר)
- בדיקה של עמידה בתנאי הקול הקורא – ביסוס סדיריות (ישיבות ופעילויות)
- הצעת משאבים ועזרה מתוך ראייה של צרכי כלל בית הספר
- הצבת יעדים ריאליים מתוך היכרות עם אופי בית הספר הספציפי על רצונותיו וכוחותיו, עם מודעות למגבלות המערכת

בתהליך מדורג אנחנו מצפים לראות את התבססותו של המורה המוביל/ה כדמות משמעותית עבור צוות מורי תו"מ ועבור קהילת בית הספר כולה. תהליך זה כולל העצמת המורה המוביל תוך נתינת כלים להובלת צוות ולייזום וביצוע פעילויות במרחבים שונים בבית הספר. ההצלחה בהיבט הזה היא שילוב של עבודת המדריכים הפדגוגיים, המתמקדת בליווי המורה בשטח, יחד עם עבודת המנחים במסגרת הקהילה, המהווה מסגרת תומכת ומעצימה עבור המורה, המאפשרת למידה והתבוננות עצמית על העשייה בשטח.

קהילת המורים

מטרת המיזם ביצירת הקהילות היא להעניק למורים מסגרת תומכת ומעשירה, המאפשרת להם ליצור בעצמם שיח עמיתים משמעותי ופורה, שיהיו בו דיונים רעיוניים וערכיים לצד התייחסות להיבטים מעשיים ודידקטיים. המסגרת של קהילת מורים מעודדת התבוננות רפלקטיבית וחקרנית של המורים על עבודתם החינוכית, בסביבה של שיתוף, אמון וכבוד. במהלך המפגשים המורים ישתפו זה את זה בהתנסויות שלהם במטרה לגבש דרכי למידה והערכה מיטביות, מתוך מחויבות לתחומי תו"מ והבנת חשיבותם בעיצוב זהות ושייכות עבור ילדים ובני נוער.

מטרות

- הקהילה תהיה מקום בטוח, המתנהל באווירה של אמון ותמיכה. זאת על מנת שמורים ירגישו בנוח לשתף את הקבוצה בשאלות וסוגיות מקצועיות כמורים, ובשאלות של זהות יהודית וישראלית.
- הקהילה תעורר מחשבה והשראה. פעילות הקהילה תכלול עושר תוכני וגם עושר פדגוגי במטרה להעצים ולפתח את המורים מבחינה מקצועית.
- הקהילה תעודד עשייה ויצירה. מוקד השיח בקהילה יהיה העשייה בשטח. הנושאים יעלו מתוך השטח והמורים יידרשו ליישם תובנות מתוך השיח חזרה בשטח. חלק מהיישום יתבטא בהקשר הפדגוגי בהוראת תלמידים וחלק בהובלת צוות מורי תו"מ, כאשר המטרה היא ליצור שינוי רחב ועמוק בבית הספר בעזרת הכלים הנרכשים בקהילת המורים.
- המורים הם המשאב המרכזי של קהילת המורים, ולכן העבודה בקהילה תתנהל באמצעות שיח עמיתים המבוסס על נוכחות מלאה והשתתפות פעילה. אופי העבודה יהיה של רפלקציה וחקרנות על העשייה בשטח.
- בקהילה ייחשפו המורים למתודות מגוונות, שאת חלקן יוכלו ליישם גם בהקשרים נוספים בעבודתם עם צוות המורים ועם תלמידים (מודלינג).

דרכי פעולה ומדדי הצלחה

מתוך התהליך המתרחש בקהילת המורים, יחזרו המורים מובילי תו"מ אל צוותי ההוראה בבתי הספר עם כלים וכיוונים חדשים שיאפשרו להם להעצים ולהעמיק את המקצועות הללו בבית הספר. כאמור, תהליך זה יקבל חיזוק והעמקה בעזרת המדריכים הפדגוגיים שילוו בשטח את המורה בתוך ההקשר הבית-ספרי.

בסיום השנה ימלאו המורים משוב על התהליך שעברו בקהילת המורים. עם מספר מורים אף יתקיימו ראיונות עומק על מנת להעריך במה תרמה השתתפותם בקהילת המורים לעבודתם ולזהותם המקצועית.

הכשרת המנחים

#4

המנחים הם שותפים משמעותיים לתהליך השינוי הבית-ספרי, אך אין להם ממשק ישיר עם בית הספר. מרחב הפעילות של המנחים הוא אך ורק במסגרת קהילת המורים. אמנם יכול להיווצר שיתוף פעולה בין המנחה למדריכה/הפדגוגית/בביה"ס, אבל בהגדרה תחום האחריות שלהם שונה ומובחן. המנחים אמונים על יצירת מסגרת תומכת ומעצימה בקהילת המורים על מנת לסייע בתהליך הפיתוח המקצועי של המורים, ואין להם אחריות ישירה על היישום בשטח. עם זאת, עליהם להכיר היטב את המערכת הבית-ספרית, את תכניות הלימודים הרלוונטיות ואת האתגרים הניצבים בפני המורים בעבודתם מול גורמים שונים (תלמידים, צוות מורי תו"מ, רכזים ובעלי תפקידים, מנהלים, הורים).

מטרות

1. מתן רקע למנחים בכמה תחומים:

- הכרת תכניות הלימודים במקצועות תו"מ
- הכרת מערכת בית-הספר: כיצד היא פועלת, הגדרות וממשקים בין בעלי תפקידים
- עיסוק באתגרי תשתית: סוגיות העולות באופן רחבי בכל מקצועות תו"מ (למשל: איך מדברים על אלוהות בכיתה, הנגשת טקסט קשה לתלמידים וכד')

2. מתן כלים למנחים:

- כלים ליצירת קהילה מקצועית לומדת ועובדת
- כלים להנחיית קבוצה על כל היבטיה (התמודדות עם התנגדויות, תפקידים בקבוצה וכו')
- כלים לעבודה משותפת עם מנחה נוסף ב"קו" (co-)
- כלים לדיון במקרי מבחן במסגרת קהילת המורים, תוך היכרות עם מגוון מתודות
- כלים להענקת תחושת מסוגלות למורים על מנת שירגישו בני-בית בתחום הדעת גם אם אינם מומחים בו
- כלים ליצירת זיקה ישירה בין התכנים הנלמדים לשאלות של זהות ושייכות

3. למידת עמיתים

- המנחים יחוו בעצמם את היותם חלק מקבוצה לומדת ותומכת, המפתחת אותם מקצועית ואישית
- המנחים יעמיקו במונחים ומושגים יסודיים רלוונטיים (למשל: מהי למידה? מהי זהות?)

דרכי פעולה ומדדי הצלחה

בסיום השנה המנחים ימלאו משוב על התהליך שעברו בהכשרה וידווחו האם קיבלו כלים מספקים לעבודתם בקהילת המורים. עם מספר מנחים אף יתקיימו ראיונות עומק על מנת להעריך תהליך זה ביתר העמקה.